

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

VERBRUIKERSTUDIES

NOVEMBER 2025

NASIENRIGLYNE

PUNTE: 200

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 20 bladsye.

AFDELING A: KORTVRAE**VRAAG 1**

1.1	1.1.1	A✓	<i>Onthou, matig (Verken, p.171; Suksesvol, p.191)</i>	(1)
	1.1.2	C✓	<i>Verstaan, maklik (Verken, p.141,174; Suksesvol, p.193)</i>	(1)
	1.1.3	D✓	<i>Verstaan, maklik (Verken, p.157; Suksesvol, p.174)</i>	(1)
	1.1.4	B✓	<i>Verstaan, matig (Verken, p.166; Suksesvol, p.184)</i>	(1)
	1.1.5	D✓	<i>Verstaan, matig (Verken, p.164-165; Suksesvol, p.182)</i>	(1)
	1.1.6	C✓	<i>Onthou, matig (Verken, p.90; Suksesvol, p.106–107)</i>	(1)
	1.1.7	D✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.94; Suksesvol, p.113–114)</i>	(1)
	1.1.8	C✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.74; Suksesvol, p.83)</i>	(1)
	1.1.9	B✓	<i>Verstaan, maklik (Verken, p.103; Suksesvol, p.123)</i>	(1)
	1.1.10	A✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.104; Suksesvol, p.125)</i>	(1)
	1.1.11	B✓	<i>Verstaan, maklik (Verken, p.54; Suksesvol, p.57)</i>	(1)
	1.1.12	B✓	<i>Toepassing, matig (Grade 11)</i>	(1)
	1.1.13	C✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.49; Suksesvol, p.51)</i>	(1)
	1.1.14	A✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.119; Suksesvol, p.139)</i>	(1)
	1.1.15	D✓	<i>Verstaan, maklik (Verken, p.148; Suksesvol, p.162)</i>	(1)
	1.1.16	B✓	<i>Verstaan, maklik (Verken, p.30-31; Suksesvol, p.30)</i>	(1)
	1.1.17	B✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.19; Suksesvol, p.23)</i>	(1)
	1.1.18	A✓	<i>Verstaan, matig (Verken, p.35; Suksesvol, p.35)</i>	(1)
	1.1.19	D✓	<i>Verstaan, matig (Verken, p.8; Suksesvol, p.11)</i>	(1)
	1.1.20	A✓	<i>Onthou, matig (Verken, p.40; Suksesvol, p.42)</i>	(1)

1.2	1.2.1	Antioksidante✓		
	1.2.2	Stabiliseerders/emulsifiseerders✓		
	1.2.3	(Chemiese) preserveermiddels✓		
	1.2.4	Bleikmiddels/kleurmiddels✓		(4)
<i>Onthou, maklik (Verken, p.93–94; Suksesvol, p.113–114)</i>				
1.3	A✓			
	C✓			
	E✓		(Enige volgorde)	(3)
<i>Verstaan, matig (Verken, p.64; Suksesvol, p.72)</i>				
1.4	1.4.1	D✓		
	1.4.2	C✓		
	1.4.3	E✓		
	1.4.4	B✓		
	1.4.5	F✓		(5)
<i>Verstaan, matig (Verken, p.155, 156, 158,161,162; Suksesvol, p.169, 173, 175–179)</i>				
1.5	A✓			
	C✓			
	F✓			
	H✓		(Enige volgorde)	(4)
<i>Verstaan, moeilik (Verken, p.16; Suksesvol, p.24)</i>				
1.6	1.6.1	Heffing✓		
	1.6.2	Huur✓		
	1.6.3	(Omvattende huiseienaars-) versekering✓		
	1.6.4	Heffings/ eiendomsbelasting/ diensfooie✓		(4)
<i>Verstaan, matig (Verken, p.117 ,122, 127, 128; Suksesvol, p.137, 139, 140, 145)</i>				

[40]

AFDELING B: LANGVRAE**VRAAG 2: DIE VERBRUIKER****2.1 Definieer die volgende terme:****2.1.1 Verbruikersprysindeks (VPI)**

Die verbruikersindeks (VPI) meet/bereken/bepaal^{✓1} die verandering in die prys van 'n groep produkte en dienste^{✓2} oor 'n spesifieke tydperk/12 aande.^{✓3} (Enige 2) (2)

Onthou, maklik (Verken, p 167; Suksesvol, p 185)

2.1.2 Lopende betaalstelsel (LBS)

Dit is belasting wat van 'n werknemer^{✓1} se salaris op 'n maandelikse basis/ op dieselfde tyd wat hy/ sy inkomste verdien^{✓2} afgetrek word. (2)

Onthou, maklik (Verken, p.163; Suksesvol, p.181)

2.2 Noem die liggaam wat vir die vasstelling van die repokoers verantwoordelik is.

(Suid Afrikaanse) Reserwebank (SARB).[✓] (1)

Onthou, matig (Verken, p.166; Suksesvol, p.184)

2.3 Maak 'n lys van DRIE basiese dienste wat deur munisipaliteite voorsien word.

- Elektrisiteit^{✓1}
- Water^{✓2}
- Sanitasie/ rioolversameling^{✓3}
- Vullis/ afvalverwydering^{✓4} (Enige 3) (3)

Onthou, maklik (Verken, p.183; Suksesvol, p.202)

2.4 Noem TWEE tipes kredietkontrakte waar goedere en dienste aangekoop en later daarvoor betaal word.

- Verbandlening^{✓1}
- Banklenings/ lenings van finansiële instellings^{✓2}
- Afbetalingskoop/ huurkoop^{✓3}
- Winkelkredietrekeninge/ winkelkaart^{✓4}
- Kredietkaart^{✓5} (Enige 2) (2)

Onthou, maklik (Verken, p.155-156; Suksesvol, p.170–172)

2.5 Noem TWEE maniere om die verbruik van elektrisiteit te verminder wanneer klere drooggemaak word.

- Hang wasgoed buite om droog te word in plaas daarvan om die tuimeldroër te gebruik.✓¹
- Druipnat klere moenie getuimeldroog word nie/ droog klere per hand uit voordat dit getuimeldroog word✓² omdat dit langer sal neem om droog te word.
- Gebruik die korrekte temperatuurverstelling op 'n tuimeldroër om die hoeveelheid elektrisiteit wat gebruik word te minimaliseer.✓³
- Gebruik slegs die tuimeldroër wanneer daar 'n volle lading is.✓⁴
- Gebruik 'n energiedoeltreffende tuimeldroër met 'n A-rangorde.✓⁵
- Jy kan die stryk van klere vermy deur klere onmiddellik uit die tuimeldroër te haal en dit sorgvuldig op te vou.✓⁶
- Maak seker dat die rubber seël ongeskonde (nie beskadig is nie) is om te voorkom dat ontsnap. ✓⁷
- Maak filters gereeld skoon om droogmaak tyd te verkort.✓⁸
- Moenie die tuimeldroër oorlaai nie.✓⁹
- Gebruik 'n gas tuimeldroër.✓¹⁰

(Enige 2) (2)

Verstaan, matig (Verken, p.174; Suksesvol, p.193-194)

2.6 Verduidelik waarom saamgestelde rente voordelig vir beleggings/ spaargeld is.

- In saamgestelde rente, word rente op die oorspronklike belegging/ spaargeld/ bedrag✓¹ verdien en op die rente wat alreeds ontvang is, verdien.✓²
- Geld groei vinniger✓³ oor 'n kort tydperk.
- Dit is 'n beter langtermynkeuse omdat dit hoër opbrengste lewer.✓⁴

(Enige 2) (2)

Verstaan, maklik (Verken p.166; Suksesvol p.184)

2.7 Verduidelik waarom dit vir 'n verbruiker voordelig is om 'n produk te koop wat 'n waarborg/garansie het.

- Dit verseker 'n verbruiker dat 'n produk aan die gehalte/ duursaamheid/ standarde✓¹ sal voldoen en vir 'n sekere tydperk✓² in 'n werkende toestand✓³ sal bly.
- Dit verseker dat die produk herstel sal word✓⁴ indien dit enige defekte het sonder die koste aan die verbruiker.✓⁵
- Waarborg/garansie belowe dat die produk vervang✓⁶ sal word indien die produk nie binne 'n gegewe tydperk in 'n werkende toestand✓⁷ is nie.
- Dit laat toe dat die verbruiker terug betaal✓⁸ word indien die produk nie aan die terme waaroor daar ooreengekom is, voldoen nie.✓⁹
- Dit beveilig die verbruiker teen enige verlies.✓¹⁰

(Enige 4) (4)

Verstaan, matig (Verken, p.158; Suksesvol, p.175)

2.8 2.8.1 **Identifiseer die tipe swendelskema wat in die SMS hierbo verteenwoordig word.**

Lotery/ pryskennisgewing-swendelskema.✓

Verstaan, matig (Verken, p.159; Suksesvol, p.177)

(1)

2.8.2 **Verduidelik waarom die SMS hierbo as 'n swendelskema beskou word.**

- Alex het 'n SMS ontvang, wat aangedui het dat hy 'n lotery boerpot gewen het.✓¹
- Dit vereis dat Alex sy persoonlike besonderhede voorsien.✓²
- Alex moet 'n prosesseringfooi van \$200 betaal om die prys te eis.✓³
- Die SMS het aangedui 'Moenie op hierdie verstommende geleentheid uitmis nie' alhoewel dit aandui dat hy/sy alreeds die lotery gewen het.✓⁴
- Daar is 'n spelfout (es) op die SMS wat 'n aanduiding is dat dit nie wettig is nie.✓⁵
- Dit klink te goed om waar te wees. ✓⁶
- Alex mag dalk nie in 'n lotery boerpot deelgeneem het nie.✓⁷
- Daar is geen kontak besonderhede/ naam van die lotery verskaf nie.✓⁸
- 'n Lotery kaartjie word op die perseel geëis en 'n SMS word nie na die wenner/ Alex gestuur nie.✓⁹

(Enige 4)

(4)

Verstaan, matig (Verken, p.159; Suksesvol, p.177)

2.9 **Onderskei tussen die *inflasiëkoers* en die *rentekoers*.**

- Inflasiëkoers is die gemiddelde persentasie verhoging✓¹ in pryse van goedere en dienste in 'n jaar/ jaarliks✓² wat op die Verbruikersprysindeks (VPI)✓³ gebaseer is.
- Rentekoers is die koers waarteen leners rente betaal✓⁴ vir die geld wat hulle vanaf finansiële instansies leen.✓⁵ Dit word op 'n maand tot maand basis gehef.✓⁶
- Die rentekoers is ook die koers waarteen verbruikers rente op hul beleggings/ spaargeld ontvang.✓⁷
- Rentekoers word bepaal deur die repokoers.✓⁸

(Enige 4)

(4)

Verstaan, matig (Verken, p.166-168; Suksesvol, p.184–185)

LET WEL: Kandidaat moet na beide die inflasiëkoers en rentekoers verwys om 4 punte toegeken te word.

2.10 Verduidelik die oorsake van die aanhoudende styging van pryse.

- Die styging in die prys van elektrisiteit✓¹ het veroorsaak dat vervaardigers en verkopers hulle pryse verhoog om die styging in elektrisiteitskoste te dek.✓²
- Die pryse van grondstowwe styg✓³ wat veroorsaak dat die verkoopprys styg.
- 'n Verhoging in die brandstofprys/ vervoerkoste✓⁴ sal ook bydra tot die prysverhogings.
- Die vervaardigers/besighede het salarisse/ lone.✓⁵ en huur verhoog✓⁶ wat die besigheid meer geld kos/ die oorhoofse/bokoste verhoog✓⁷ en die koste van die verhoging word by die prys van goedere en dienste gevoeg.✓⁸
- Stakings/ protesaksies/ onluste/ oorloë kan prysstygings veroorsaak.✓⁹
- Beurtkrag/ beurtwater mag ook prysstygings veroorsaak.✓¹⁰
- Die styging in die rentekoers✓¹¹ sou veroorsaak dat besighede wat skuld het meer geld sal betaal, om die skuld af te betaal.✓¹²
- 'n Verhoging in die inflasiekoers✓¹³ het ook veroorsaak dat pryse styg.
- Indien die staat meer geld sonder versekering druk/ meer geld bestee as wat ontvang word.✓¹⁴
- Die verhoging in heffings/ suikerbelasting/ sondebelaasting/ brandstofbelasting/ invoerbelasting/ wisselkoers✓¹⁵ het ook die prysstygings van goedere en dienste veroorsaak.
- Oorstromings/droogte✓¹⁶ kon 'n impak op plaaslike plase gehad het, wat lae gewasopbrengste✓¹⁷ tot gevolg gehad het wat pryse laat styg het.

(Enige 5)

(5)

Analiserings, moeilik (Verken, p.164–168; Suksesvol, p.182, 184, 185)

2.11 **Gemeenskappe en munisipaliteite het beide 'n verantwoordelikheid om die probleem te beveg.**

Regverdig die stelling hierbo.

Munisipaliteite moet ...

- gereeld^{✓1}gemors/ afval van die gemeenskap kollekteer.
- afval stortingsterreine bou/ in stand hou/ bestuur^{✓2} vir die kollektering van vullis.
- gemeenskappe aanmoedig om herwinbare afval te herwin^{✓3} soos glas/ papier/ plastiek/ karton.^{✓4}
- herwinningsareas voorsien.^{✓5}
- “geen-storting” tekens/ borde/ kennisgewings opsit en verseker dat daar gevolge/ boetes^{✓6} vir onwettige storting is.
- wheely-vullisblikke/ vullissakke^{✓7} voorsien sodat diere nie swartsakke kan beskadig voordat dit gekollekteer word nie.
- gebruik heffings en eiendomsbelasting verantwoordelik om te verseker dat rommel gekollekteer word.^{✓8}

Gemeenskappe moet ...

- hul gemors in 'n verantwoordelike manier weggooi^{✓9} en hulle moenie rommel strooi nie.^{✓10}
- eiendomsbelasting betaal^{✓11} sodat munisipaliteite fondse het om afval te kollekteer.^{✓12}
- hulle afval soos papier/ plastiek/ glas/ karton herwin^{✓13} in plaas daarvan om dit weggooi.
- hul vullisblikke op dae van kollektering buite plaas.^{✓14}
- gemeenskap skoonmaakveldtogte^{✓15} organiseer.
- gemeenskappe moet aanbevelings en klagtes oor rommel wat nie gekollekteer/ verwyder is nie, op skrif in dien.^{✓16}
- onwettige storting aan die munisipaliteit raporteer.^{✓17}
- raadsvergaderings^{✓18} bywoon om ondersteuning te toon of ingelig te bly van wat die munisipaliteit aangaande rommelverwydering^{✓19} doen.

(Enige 8)

(8)

Analisering, matig (Verken, p.183, 185; Suksesvol, p.203, 205)

LET WEL: Kandidate moet na beide munisipaliteit en gemeenskappe verwys om volpunte toegeken te word.

[40]

VRAAG 3: VOEDSEL EN VOEDING**3.1 Definieer die volgende terme:****3.1.1 Cholesterol**

Dit is 'n sagte/ wit,^{✓1} wasagtige/ vetterige stof^{✓2} wat natuurlik in die bloed voorkom/ 'n komponent van liggaamselle/ hormone^{✓3} is en in die lewer en liggaamselle geproduseer^{✓4} word. (Enige 3)

Onthou, maklik (Verken, p.74; Suksesvol, p.84)

(3)

3.1.2 Voedselsekerheid

Dit is die vermoë van individue om voldoende/ genoeg^{✓1} voedsame^{✓2} voedsel wat veilig^{✓3} is op 'n daaglikse basis^{✓4} te verkry/ toegang te hê, om 'n gesonde/ aktiewe lewenstyl^{✓5} te handhaaf. (Enige 3)

Onthou, maklik (Verken, p.106; Suksesvol, p.128)

(3)

3.1.3 Organiese voedsel

Organiese voedsel word op 'n omgewingsvriendelike manier/ deur die gebruik van tradisionele/ natuurlike boermetodes,^{✓1} sonder die gebruik van plaagdoders/ onkruidodders/ chemikalieë/ bemestingstowwe^{✓2} gekweek. (2)

Onthou, maklik (Verken, p.104; Suksesvol, p.125)

(2)

3.2 Maak 'n lys van inligting wat op 'n voedsel etiket gevind word, wat met die voorkoming van voedselvergiftiging kan help.

- Datumstempel/ merke^{✓1} (gebruik teen/beste voor)
- Bestanddele^{✓2}
- Opberginstruksies^{✓3}
- Gaarmaak/verhittinginstruksies^{✓4}

(Enige 3)

Verstaan, matig (Verken, p.97; Suksesvol, p.117)

(3)

3.3 Skryf 'n paragraaf om die verskil tussen hoëdigtheid lipoproteïen (HDL) en laedigheid lipoproteïen (LDL) cholesterol te bespreek.

HDL is die goeie^{✓1} cholesterol. Dit versamel oortollige cholesterol^{✓2} en verwyder sommige cholesterol wat alreeds in die wande van die slagare neergelê^{✓3} is en vervoer dit na die lewer waar dit afgebreek en uitgeskei word.^{✓4} Dit verlaag die risiko van hartsiekte.^{✓5} Dit word deur oefening verhoog.^{✓6} LDL is die slegte/gevaarlike^{✓7} cholesterol. Dit bou in die slagare op^{✓8} wat die geleidelike vernouing^{✓9} van die bloedvate veroorsaak. Dit dra by tot hartsiekte.^{✓10} Dit word deur versadigde/transvetsure verhoog.^{✓11}

(Enige 6)

Verstaan, matig (Verken, p.74; Suksesvol, p.84)

(6)

LET WEL: Kandidate moet na beide HDL en LDL verwys volpunte toegeken te word.

3.4 Bespreek hoe hepatitis A in die voedselomgewing oorgedra kan word.

- Oordrag kan voorkom wanneer 'n besmette persoon nie sy/ haar hande was^{✓1} nadat die toilet gebruik is nie^{✓2} en dan aan voedsel/ drankies raak.^{✓3}
- Swak sanitasie mag tot die oordrag van Hepatitis A lei.^{✓4}
- Hepatitis A kan versprei wanneer 'n onbesmette of ongeïmmuniseerde persoon^{✓5} voedsel eet of drink wat deur die ontlasting/ uitskeiding^{✓6} van 'n besmette persoon, besmet is.
- Dit kan ook deur besmette voedsel/ water^{✓7} versprei. (Enige 3) (3)

Onthou, maklik (Verken, p.89; Suksesvol, p.103)

3.5 Verduidelik die voordele van die bestraling van vrugte en groente.

- Vertraag die rypwording van vrugte.^{✓1}
- Verminder verliese tydens vervoer en opberging.^{✓2}
- Beheer die uitloop van uie, knoffel en aartappels.^{✓3}
- Vertraag die vergroening van aartappels.^{✓4}
- Verhoog/ verleng die raklewe van vrugte en groente.^{✓5}
- Vernietig insekte in/ op tropiese vrugte wat ingevoer/ uitgevoer word.^{✓6}
- Vermietig skadelike organismes dus voorkom dit voedseloordragbare siektes.^{✓7} (Enige 4) (4)

Verstaan, matig (Verken, p.105; Suksesvol, p.127)

3.6 Verduidelik hoe anemie deur vegetariërs voorkom en bestuur kan.

- Hulle behoort genoegsame hoeveelhede voedsel wat ryk aan yster^{✓1} en foliensuur^{✓2} te eet.
- Ander bronne van yster/ foliensuur is vis/ volgraan-graankosse/ peulgroente/ groen blaargroentes.^{✓3}
- Hulle behoort ook voedsel wat vitamien C/ askorbiensuur^{✓4} soos donker blaargroente/ bessies/ sitrusvrugte/ tamaties^{✓5} bevat, te eet, omdat dit die absorpsie van yster bevorder.^{✓6}
- Koffie/ tee moenie met 'n maaltyd ingeneem te word nie^{✓7} omdat dit die absorpsie van yster verlaag.^{✓8}
- Vegetariërs behoort yster/ vitamien B₁₂ aanvullings^{✓9} te neem omdat vitamien B₁₂ slegs in dierlike voedsel^{✓10} gevind word.
- Voedsel insluit wat met vitamien B 12 gefortifiseer^{✓11} is. (Enige 6) (6)

Verstaan, matig (Verken, p.77; Suksesvol, p.91)

3.7 **Bespreek die effek wat 'n dieet ryk aan vrugte, groente en vis op die voorkoming en bestuur van hipertensie en koronêre hartsiekte mag hê.**

- 'n Dieet hoog in vrugte, groente en vis verlaag die risiko en verbeter^{✓1} die bestuur van hipertensie en koronêre hartsiekte.
- Vrugte en groente bevat antioksidante/ vitamien C/ askorbiensuur/ karoteen^{✓2} wat die effek van vrye radikale minimaliseer^{✓3} wat die risiko van hartsiekte verlaag.
- Vrugte en groente is ryk in (oplosbare) vesel^{✓4} wat help om LDL (slegte cholesterol)^{✓5} te verlaag, die slagare verstop en tot hartsiekte lei.
- Kalium/magnesium^{✓6} wat in sommige vrugte en groente gevind word, is noodsaaklik vir bloeddruk regulering^{✓7} wat druk op die slagare verminder^{✓8} en die risiko van hipertensie verminder.
- Vrugte/ groente is laag in natrium/ sout^{✓9} wat hipertensie sal verlaag.
- Vrugte/ groente bevat nie dierlike vet of cholesterol^{✓10} nie. Dit sal die risiko van koronêre hartsiekte en hipertensie verlaag.
- Vrugte/groente bevat nie vet nie^{✓11} en is laag in kilojoules^{✓12} wat die risiko van vetsug^{✓13} verlaag, en dus die risiko van hipertensie en koronêre hartsiekte verlaag.
- Donkergroen blaargroente soos spinasie/brokkoli bevat groot hoeveelhede fitochemikalieë^{✓14} wat help om die opbou van cholesterol in die slagare^{✓15} te verlaag en die risiko van arteriosklerose verlaag.
- Vis bevat onversadigde vette^{✓16} wat die LDL (slegte cholesterol)^{✓17} verminder dus die risiko van koronêre hartsiekte verlaag.
- Die vet in vis bevat omega 3 vetsure^{✓18} wat die hart en die bloedvate beskerm.^{✓19}

(Enige 10)

(10)

Analiserings, moeilik (Verken, p.74,75,77; Suksesvol, p.83–88)

[40]

VRAAG 4: KLEDING**4.1 Noem TWEE faktore wat modeverandering beïnvloed.**

- Sosiaal✓¹
- Ekonomies✓²
- Tegnologies✓³
- Politiek/ Geregteik✓⁴
- Kultureel✓⁵
- Verveeldheid met huidige modes.✓⁶

(Enige 2) (2)

*Onthou, maklik (Verken, p.49, 51; Suksesvol, p.53–55)***4.2 Verduidelik die term *handelsmerk*.**

'n Handelsmerk is enige woord/ simbool/ embleem/ etiket/ toestel/ naam✓¹ wat gebruik word om goedere te identifiseer/ onderskei✓² van die wat deur ander vervaardig/ verkoop word.✓³

(Enige 2) (2)

*Onthou, maklik (Verken, p.64; Suksesvol, p.28,71)***4.3 Noem TWEE onwettige kledingpraktyke.**

- Handelsmerkrowery✓¹
- Nagemaakte✓²
- Replikasie✓³
- Afslagkopieë✓⁴
- Vervalsing✓⁵

(Enige 2) (2)

*Onthou, maklik (Verken, p.64; Suksesvol, p.72)***4.4 4.4.1 Identifiseer die tipe mode wat deur die grafiek verteenwoordig word.**

Modegier✓

(1)

*Verstaan, matig (Verken, p.49–50; Suksesvol, p.50–51)***4.4.2 Noem die stadium in die modesiklus wat deur die volgende maande verteenwoordig word:**(a) **Desember:** Bekendstelling/ begin/ loods✓

(1)

(b) **Februarie:** Piek/ hoogtepunt✓

(1)

*Verstaan, maklik (Verken, p.50; Suksesvol, p.50)***4.4.3 Verduidelik wat met die koste van klereitems in die volgende maande gebeur:**(a) **Februarie**

Die prys is meer bekostigbaar/goedkoper✓ en baie mense koop dit.

(1)

(b) **Maart**

Die pryse het afgeneem/ die meeste items is op uitverkoop.✓

(1)

Toepassing, matig (Verken, p.50; Suksesvol, p.50)

Kopiereg voorbehou

Blaai om asseblief

4.5 Bespreek die veelsydigheid van die skoene.

- Die skoene kan formeel of informeel✓¹ gedra word.
- Kan in verskillende seisoene✓² gedra word.
- Kan vir verskillende geleenthede/ tipe werksplekke✓³ gedra word.
- Kan deur mans of vrouens/ verskillende groepe✓⁴ gedra word.
- Kan met of sonder sokkies✓⁵ gedra word.
- Die skoene kan met 'n rok/ kortbroek/ langbroek/ romp✓⁶ gedra word.
- Swart is 'n neutrale kleur wat dit maklik maak om met verskillende gekleurde klere✓⁷ te dra.

(Enige 4) (4)

*Toepassing, matig (Verken, p.55; Suksesvol, p.62)***4.6 Analiseer die langtermyn-effekte wat vinnige mode (fast fashion) op die natuurlike omgewing sal hê.**

- Vinnige mode hou vir 'n baie kort tyd wat beteken dat dit weg gegooi✓¹ sal word indien dit nie herwin kan word nie en op stortingsterreine (wiegie-tot-graf)✓² opeindig. Meer stortingsterreine sal benodig word✓³ wat waardevolle/ produktiewe/ plaasgrond sal opgebruik.✓⁴
- Nie-bioafbreekbare tekstiele/ verpakking breek nie af nie✓⁵ en sal op stortingsterreine ophoop wat grond/ lugbesoedeling veroorsaak.✓⁶
- Nuwe tekstiele moet gedurig✓⁷ geproduseer word om die aanvraag vir nuwe klere✓⁸ te vervul wat meer water✓⁹ en elektrisiteit✓¹⁰ vereis wat uitputting van natuurlike hulpbronne✓¹¹ veroorsaak en die koolstofvoetspoor/ aardverwarming✓¹² verhoog.
- Toksiese chemikalieë/ kleurmiddels✓¹³ wat in die produksie van die tekstiele gebruik word, beskadig die natuurlike omgewing/water/ grondbesoedeling.✓¹⁴
- Die invoer van klere✓¹⁵ van oral uit die wêreld kan lei tot lug/ geraasbesoedeling✓¹⁶ wat hoë koolstofvrystellings tydens die vervoer veroorsaak.✓¹⁷

(Enige 5) (5)

*Analiserings, moeilik (Verken, p.61-63; Suksesvol, p.67-69)***LET WEL:** Water/Grond/Lugbesoedeling kan slegs een keer 'n punt toegeken word. **[20]**

VRAAG 5: BEHUISING EN INTERIEUR**5.1 Noem die huiseienaarsopsie wat deur 'n huiseienaarsvereniging/ korporatiewe liggaam bestuur word.**

Deeltitel/ kondominium✓ eienaarskap (1)
Onthou, maklik (Verken, p.122; Suksesvol, p.140)

5.2 Beskryf kortliks wat die huiseienaarsvereniging/korporatiewe liggaam is.

- Elke eienaar is 'n lid in 'n deeltitelkompleks en vorm deel van die huiseienaarsvereniging.✓¹
- Die groep mense/ trustees wat deur die eienaars van die eenhede in die kompleks verkies is,✓² wat die kompleks beheer/ administreer/ bestuur/ bedryf.✓³

OF

- 'n Professionele bestuursagent wat deur die eienaars aangestel is.✓⁴ (Enige 1) (1)

Onthou, maklik (Verken, p.122–123; Suksesvol, p.140–141)

5.3 Noem DRIE nadele van die aankoop van huishoudelike toestelle op krediet.

- Terugbetalings van die toestel moet stiptelik/ betyds/ maandeliks/ oor 'n lang tydperk✓¹ betaal word wat verbruikers se besteebare inkomste mag verlaag.✓²
- Versuim om te betaal mag veroorsaak dat die toestelle teruggeneem word.✓³
- Daar is 'n sekere limiet wat bestee kan word/ deur die kredietverskaffer voorsien word.✓⁴
- Daar is ander koste soos rente/ administrasie/ aanvangsfooie wat betaal moet word/ strawwe vir laat betalings✓⁵ wat dit duur✓⁶ maak.
- Verbruikers kan nie vir 'n afslag onderhandel nie.✓⁷
- Verbruikers kan meer bestee as wat hulle kan bekostig✓⁸ en kan op die swartlys✓⁹ geplaas word.
- Paaielemente moet steeds betaal word selfs as die toestel gebreek/ gesteel is.✓¹⁰
- Indien 'n verbruiker ophou om die paaielemente te betaal verloor hy/sy al die geld wat alreeds betaal is.✓¹¹ (Enige 3) (3)

Verstaan, maklik (Verken, p.148; Suksesvol, p.162)

5.4 **Maak 'n lys van die inligting wat by 'n huurooreenkoms ingesluit moet word om beide die huurder en die verhuurder te beskerm.**

- Die datum waarop die huur van die eiendom begin/ die lengte van die huurooreenkoms.✓¹
- Besonderhede oor die hernuwing van die huurooreenkoms.✓²
- Die bedrag van die huurpaalement✓³ en die datum waarop dit betaal moet word.✓⁴
- Huurvoorwaardes.✓⁵
- Klousules wat die regte en verantwoordelikhede van die huurder en huiseienaar aandui.✓⁶
- Eiendom-inspeksie voordat daar ingetrek word en nadat die huurooreenkoms verval.✓⁷
- Die huiseienaar se toegang tot die eenheid.✓⁸
- Reëls ten opsigte van die deposito/ water/ elektrisiteit/onderverhuring/ troeteldiere.✓⁹

(Enige 3) (3)

Verstaan, matig (Verken, p.118; Suksesvol, p.138)

5.5 5.5.1 **Verduidelik die voordele van die energiebronne van die yskas/vrieskas.**

- Dit gebruik gas wat goedkoper✓¹ as elektrisiteit is, dus die elektrisiteitskoste bespaar.✓²
- Dit sal na gas omskakel wanneer daar geen elektrisiteit is nie✓³ en voedsel sal nie bederf nie.✓⁴
- Dit skakel self oor na elektrisiteit indien die gas op raak.✓⁵
- Dit bespaar elektrisiteit/ verlaag die aanvraag vir elektrisiteit✓⁶ en verlig die lading op die land se oorbelaste toevoer,✓⁷ hierdeur word die negatiewe omgewingsimpak van die generasie/opwek van elektrisiteit verminder.✓⁸
- Alhoewel VP-gas 'n fossielrandstof is, is dit relatief skoon in vergelyking met steenkool/ olie/ minder lugbesoedeling✓⁹ en produseer minder koolstofdioxiedvrystellings.✓¹⁰
- Wanneer dit korrek gebruik word, is VP-gas heeltemal veilig,✓¹¹ soos elektrisiteit.

(Enige 4) (4)

Toepassing, matig (Verken, p.134, 176; Suksesvol, p.155, 193, 195)

5.5.2 **Bespreek hoe die yskas/vrieskas menslike energie en tyd bespaar.**

- Die verbruiker sal nie per hand vanaf die gas of elektrisiteit moet skakel nie✓¹ omdat dit outomaties omskakel.
- Die verbruiker hoef nie die reguleerder en pyp om die gas te koppel apart te koop nie,✓² dit bespaar tyd.
- Die aluminiuminterieur/ metaal aan die buitekant is maklik om skoon te maak.✓³
- Deurskynende glas maak dit maklik om te sien wat binne is,✓⁴ sonder om die yskas oop te maak.
- Die yskas hoef nie oopgemaak te word om koue water te kry nie omdat dit alreeds buite is.✓⁵
- Dit kom voor asof dit wile het, wat dit maklik maak om te beweeg/ onder skoon te maak.✓⁶
- 'n Regop yskas/ vrieskas vereis nie ongemaklike buig nie.✓⁷

(Enige 3) (3)

Verstaan, matig (Verken, p.134, 136, 145; Suksesvol, p.140)

5.6 **Evalueer die negatiewe finansiële impak wat die nie-betaling van die akkommodasie op verhuurders sal hê.**

- Hulle sal nie in staat wees om hul verbandlenings te betaal nie✓¹ en mag kontantvloei probleme✓² hê kan mag veroorsaak dat hulle in skuld✓³ dompel word en op die swartlys✓⁴ geplaas kan word of hul eiendom verloor/ verkoop.✓⁵
- Hulle sal nie hul maandelikse versekeringsfooie✓⁶ kan betaal nie, wat duur mag wees indien daar enige probleme voorkom.✓⁷
- Hulle sal nie eiendomsbelasting✓⁸ aan munisipaliteite kan betaal nie wat hul skuld✓⁹ sal verhoog en veroorsaak dat basiese dienste nie voorsien word nie.✓¹⁰
- Hulle sal heraansluitingsfooie✓¹¹ moet betaal om hul dienste her-aan- te sluit indien dit ontkoppel is.
- Dit sal vir hulle moeilik wees om hul eiendomme in stand te hou✓¹² wat kan veroorsaak dat die waarde van die eiendom afneem.✓¹³
- Onbetaalde huur mag tot regskoste/ administratiewe uitgawes lei.✓¹⁴
- Dit mag veroorsaak dat verhuurders nie in staat wees om in ander eiendomme te belê nie.✓¹⁵

(Enige 5) (5)

Evaluering, moeilik (Verken, p.118, 124; Suksesvol, p.140,142)

[20]

VRAAG 6: ENTREPRENEURSKAP**6.1 Noem die doel van die nakoming van produkspesifikasies.**

Dit is om te verseker dat alle produkte deurgaans dieselfde^{✓1} is ten opsigte van voorkoms/ gehalte/ grootte/ gewig/ kleur/ styl.^{✓2} Kliënte sal presies ontvang wat hulle verwag.^{✓3} (Enige 2) (2)

Onthou, maklik (Verken, p.16; Suksesvol, p.21)

6.2 Verduidelik die volgende terme:**6.2.1 Winsopslag**

Die bedrag/ persentasie^{✓1} wat by die kosprys van goedere^{✓2} gevoeg word om oorhoofse/ bokoste^{✓3} te dek en nog steeds geld vir 'n wins^{✓4} oor te hê. (Enige 3) (3)

Onthou, maklik (Verken, p.37; Suksesvol, p.39)

6.2.2 Beste-verkope-scenario

Dit is 'n vooruitskatting oor wat kan gebeur^{✓1} indien 'n produk baie goed verkoop.^{✓2} Die besigheid was in staat om sy teiken vir verkope^{✓3} en sy verkoopsdoelwitte te bereik/ 'n te wins maak.^{✓4} (Enige 2) (2)

Onthou, maklik (Verken, p.39; Suksesvol, p.41)

6.3 Noem hoe 'n besigheid sy tyd doeltreffend kan gebruik.

- Prioritiseer take vir die dag sodat dit betyds voltooi kan word.^{✓1}
- Stel verrigting teikens sodat dit bereik kan word.^{✓2}
- Verseker dat alle voorraad/ grondstowwe/ toerusting wat benodig word beskikbaar is vir aanhoudende produksie.^{✓3}
- Vestig roetines en hou so ver moontlik daarby.^{✓4}
- Beplan die gebruik van alle toerusting sodat dit ten volle benut kan word.^{✓5}
- Voorkommende instandhouding van toerusting sal verlies van produksie tyd bespaar.^{✓6}
- Beplan die gebruik van alle werkers om doeltreffend/ maksimaal te werk/ lei werkers op om meer produktief^{✓7} te wees.
- Stel tydlimiete vir elke taak om voltooi te word/ stel werkskodes met tydtoewysing op.^{✓8}
- Hou werkstasies georganiseerd en netjies vir 'n maklike vloei van werk.^{✓9}
- Moenie take uitstel nie, voltooi hulle onmiddellik om tyd te bespaar.^{✓10} (Enige 2) (2)

Onthou, matig (Verken, p.24; Suksesvol, p.25)

6.4 Beskryf VIER kenmerke van volhoubare produsente.

Hulle ...

- gebruik goedere/dienste om lewensgehalte te verbeter en die behoeftes van verbruikers te bevredig.✓¹
- produseer produkte wat nie skadelik vir menslike gesondheid is nie.✓²
- gebruik elektroniese opbergsisteme om die gebruik van papier te verminder.✓³
- maak gebruik van herwinde grondstowwe/verpakking.✓⁴
- maak gebruik van plaaslik vervaardigde grondstowwe/ verskaffers.✓⁵
- maak slegs die vereiste aantal produkte en nie onnodige produkte✓⁶ nie om afval/vermorsing te voorkom.
- verminder afval deur te herwin.✓⁷
- gebruik grondstowwe oordeelkundig/ mors nie.✓⁸
- hergebruik materiaal en afval wat oorbly.✓⁹
- verseker dat die proses waarin 'n produk gemaak word, minimale impak op die omgewing het.✓¹⁰
- beskerm hulpbronne/ energie/ water/ grond.✓¹¹
- verminder/ skakel die gebruik van chemikalieë/ toksiese stowwe uit.✓¹²
- gebruik die minimum verpakking✓¹³ en verpakking wat bioafbreekbaar/ omgewingsvriendelik✓¹⁴ is.
- produseer ekovriendelike produkte/produkte met lae koolstofvoetspoor.✓¹⁵
- gebruik natuurlike bestanddele.✓¹⁶
- gebruik hernubare bronne van energie/ sonenergie om koolstofvoetspoor/ besoedeling te verminder.✓¹⁷
- mors nie energie nie/is energiedoeltreffend.✓¹⁸

(Enige 4) (4)

*Verstaan, matig (Verken, p.27; Suksesvol, p.26)***6.5 Verduidelik hoe die opleiding van personeel produktiwiteit in 'n besigheid verbeter.**

- Personeel sal vaardig✓¹ wees en kennis✓² hê van wat gedoen moet word/in hul werk vereis word.
- Personeel sal minder foute maak. ✓³
- Personeel mag in staat wees om onafhanklik✓⁴ en vinnig✓⁵ te werk in die produsering van produkte, dit bespaar tyd.
- Produksie sal nie tot stilstand✓⁶ kom nie omdat personeel weet wat gedoen moet word.
- Daar sal minder herstelwerk/ toerusting wat breek✓⁷ wees.
- Opleiding verhoog die moraal/ gemotiveerdheid✓⁸ en dit verhoog produktiwiteit.

(Enige 3) (3)

*Toepassing, matig (Verken, p.25; Suksesvol, p.26)***6.6 6.6.1 Verduidelik hoe die paartjie 'n potensieel winsgewende besigheidsgeleentheid geïdentifiseer het.**

- Aankoop van 'n koppie koffie was duur.✓¹
- Hulle wou hê dat almal op 'n daaglikse basis toegang tot bekostigbare koffie het.✓²

(2)

Onthou, maklik (Verken, p.7; Suksesvol, p.10)

6.6.2 Identifiseer die teikenmark van Espresso Kafee.

Dit is mense wat lief is vir koffie^{✓1} gebak/ pasteie/ toebroodjies^{✓2} maar nie baie geld het om daaraan te bestee nie/met 'n lae begroting.^{✓3}

(Any 2) (2)

Verstaan, maklik (Verken, p.34; Suksesvol, p.11)

6.6.3 Beskryf hoe Espresso Kafee bemark is.

Dit is mondelings ('word of mouth') deur kliënte^{✓1} bemark, kliënte het op sosiale media^{✓2} oor die prys gepraat en deur die vertoning op die radio^{✓3} en televisie.^{✓4}

(Enige 3) (3)

Onthou, maklik (Verken, p.30; Suksesvol, p.29)

6.6.4 Bespreek waarom dit vir hulle belangrik was om twee jaar aan die verfyning van hulle model te bestee.

- Dit het hulle tyd gegee om 'n SWOT analise te doen/ na hulle sterk punte en swakhede te kyk.^{✓1}
- Hulle het geen ondervinding^{✓2} gehad nie daarom moes hulle kennis/ vaardighede verkry.^{✓3}
- Om seker te maak dat hulle idee 'n moontlikheid vir sukses/ uitvoerbaarheid het.^{✓4}
- Hulle moes verskaffers kry.^{✓5}

(Enige 3) (3)

Toepassing, matig (Verken, p.8, 10, 35; Suksesvol, p.10,13,14,17,35)

6.6.5 Die verkoopprijs van R14,00 per koppie koffie sluit 30% wins in. Bereken die wins wat gemaak word indien 100 koppies verkoop was. Toon ALLE berekeninge.**METODE 1:**

$$R\ 14 \div 1.30 = R10.77^{\check{1}}$$

$$\text{wins per koppie } R\ 14 - R\ 10.77 = R\ 3.23^{\check{2}} \times 100 = R\ 323^{\check{3}}$$

OF

$$30 \div 130^{\check{4}} \times R\ 14 = R3.23^{\check{5}} \times 100 = R\ 323^{\check{6}}$$

METODE 2:

$$R14 \times 30\% = R4,20^{\check{1}} \text{ OF } R14 \times \frac{30}{100} = R4,20^{\check{2}} \text{ OF } R14 \times 0,3 = R4,20^{\check{3}}$$

$$R4,20 \times 100^{\check{4}} = R420,00^{\check{5}} \text{ (100 koppies)}$$

OF

$$100 \times R14 = R1\ 400^{\check{6}}$$

$$R1\ 400 \times 30\%^{\check{7}} = R420^{\check{7}}$$

(Enige 3) (3)

Verstaan, matig (Verken, p.39–40; Suksesvol, p.35–39)

6.6.6 Bereken die nuwe verkoopprys. Toon ALLE berekeninge.

$$R14 \times 45\% \checkmark^1 = R6,30 \text{ OF } R14 \times \frac{45}{100} \checkmark^2 = R6,30 \text{ OF } R14 \times 0,45 \checkmark^3$$

$$= R6,30$$

$$R14 + R6,30 \checkmark^4 = R20,30 \checkmark^5$$

OF

$$R14 \checkmark^6 \times 1,45 \checkmark^7 = R20,30 \checkmark^8$$

(Enige 3) (3)

*Verstaan, matig (Verken, p.39–40; Suksesvol, p.35–39)***6.6.7 Hulle besigheid is definitief in staat om hulle winsgewendheid vol te hou.****Regverdig die stelling hierbo.**

- Hulle produkte is bekostigbaar^{✓1} in vergelyking met hul mededingers en meer produkte sal verkoop^{✓2} word.
- Hulle het alreeds meer as 65 winkels landwyd^{✓3} en verkoop meer as 50 000 koppies per dag.^{✓4}
- Hulle verskaf 'n verskeidenheid produkte/ koffie/ gebak/ pasteie/ toebroodjies^{✓5} teen dieselfde lae prys.^{✓6}
- Die produkte wat hulle verskaf is nie seisoenaal^{✓7} nie, dit is produkte wat verbruikers elke dag benodig.^{✓8}
- Hulle het hul eie voedselabriek^{✓9} wat aan hulle 'franchises' verskaf wat beteken dat hulle nie ander verskaffers^{✓10} hoef te betaal nie. Dit verseker ook konsekwente gehalte^{✓11} produkte en hul kliënte weet wat om te verwag.^{✓12}
- Hulle het 'franchises'^{✓13} wat beteken dat baie mense hulle idee gebruik en hulle kry meer wins.^{✓14}
- Hulle gebruik 'n wye verskeidenheid bemarkingsmetodes/ televisie/ sosiale media/ radio^{✓15} wat meer mense bereik.¹⁶

(Enige 8) (8)

*Evaluering, moeilik (Verken, p.35; Suksesvol, p.34)***[40]**

TOTAAL AFDELING B: 160
GROOTTOTAAL: 200